

Осман империясы мен Австрия империясы арасындағы дипломатиялық қатынастар. (XVIII ғ. бірінші жартысы).

XVIII ғасырдың бірінші жартысында Осман империясы мен Австрия арасында геосаясатқа байланысты туындаған сыртқы саяси мәселелер аз болмады. Екі мемлекет арасында туындаған сыртқы саяси мәселелер көбінесе қазіргі Оңтүстік Еуропа территориялары үшін туындап, екі мемлекет те Еуропадағы өзінің саяси ықпалын жоғалтпас үшін бірнеше әскери әрекеттерге де барып отырды. Сонымен қатар, осындай саяси мәселелерді шешу үшін екі мемлекет арасында сыртқы саясатқа негізделген елшілік және дипломатиялық қатынастар да орын алды. Екі мемлекет арасында мұндай сыртқы саяси факторлар мен түрлі геосаяси мәселелердің шығу себептеріне келсек, мұнда Австрияның басты сыртқы саяси мақсаты Осман империясынан Оңтүстік-Шығыс Еуропадағы иеліктерін тартып алу болса, Осман империясының саяси мақсаты өз территорияларын қорғап, сонымен бірге 1699 жылғы Карлович келісімі¹ нәтижесінде уысынан шығарып алған территорияларды Австриядан кері қайтарып алу болды. Бұл келісімшарттың саяси-тарихи маңыздылығына тоқталсақ, Карлович келісімі Осман империясы мен еуропалық мемлекеттер (Австрия, Польша, Венеция) арасында жасалған ең ірі және Осман империясы үшін ең ауыр келісімшарттардың бірі болды. Осман империясы мен аталған Еуропа елдерінің арасында жасалған бұл келісімшарт, Осман империясы мен Еуропа елдері арасында 1983 жылдан басталып он алты жылға созылған үлкен соғысқа өз нүктесін қойған еді. Келісімшарттың шешіміне сәйкес Осман империясы Еуропадағы бірқатар территорияларын уысынан шығарып алды. Бұл келісімшарттың Австрия мен Осман империясына қатысты маңызды тұстарының бірі, Темешвармен (қазіргі Руымынияның шығыс бөлігі) қоса Венгрияның үлкен бөлігі және Ердел (Трансильвания) аймағының 25 жылға Австрияның қарамағына өтуі болатын [1, 585-586 бб.]. Осы орайда, бұл келісімшарттың Осман империясы үшін тағы бір тарихи маңызды тұсын атап өтсек, Карлович келісімі Осман империясында құлдырау дәуірінің бастамасы болып, келісімшарттан кейінгі кезеңде Осман империясы Еуропадағы бұрынғы құдіретінен айрыла бастады. Бұған дейін Еуропа мемлекеттеріне бірқатар саяси соғыстар ашып, оларға үлкен қауіпті күш болып саналған Осман империясы ендігі кезекте еуропалықтардан қорғануға көше бастады. Мұның барлығы XVIII ғасырда еуропалық мемлекеттердің күшейіп, керісінше Осман империясының әлсірей бастағанын көрсетті [2, 658-659 бб.]. Сонымен қатар, Карлович келісімшарты Осман империясының тарихында Еуропа мемлекеттерімен дипломатиялық қатынастар орнатуға жол салып берді. Бұл дәуірде кейбір еуропалық мемлекеттер өзара туындаған саяси,

¹ Карлович келісімі (Неміс.Friede von Karlowitz, Түрік.Karlofça Antlaşması) – 1699 жылы 26 қаңтарда Осман империясы мен Австрия, Польша, Венеция арасында жасалған саяси келісімшарт.

экономикалық мәселелерді шешу үшін әр мемлекет шетелдерде тұрақты және өкілетті елшіліктерін ашып, онда өз дипломаттарын арнайы қызметке тағайындауға көшкен еді. Өйткені, бұл кезеңде халықаралық қатынастар мен сыртқы саясатта дипломатия ісі маңызды орын ала бастады. Карлович келісімшартынан кейін, өзге еуропалық мемлекеттердегі сияқты Осман империясы мен Австрия арасында дипломатиялық байланыстар орын алды [3, 27-28 бб].

Австрияның сыртқы саяси жоспарларына талдау жасай отырып, XVIII ғасырдың екінші жартысында Шығысты игеру мәселесі Австрия үкіметі үшін маңызды тақырыпқа айналғанын көреміз. Бүкіләлемдік империализм дәуірі шарықтап тұрған шақта Австрия да Испания, Голландия, Ұлыбритания, Франция секілді әлемдік теңізге шығып, отарлар иеленуді жоспарлаған. Ал Австрия үшін бұл кезеңде өзіне жақын тұрған Жерорта теңізіне бақылау орнатып, сол арқылы Шығысқа өту маңыздырақ болды. Оған қатысты бірқатар саяси жоспарларға ұйытқы бола алатын Австрияның сыртқы саясаттағы өзіндік позициялары да бар еді. Осы ретте еуропалық империялардың XVIII-XIX ғасырларда Халықаралық саясатта пайда болған «Шығыс мәселесін» шешуде олардың арасында Австрияның ұстанған саясатын бақылайтын болсақ, оның бұл мәселеге арналған негізгі үш жоспарын айқындауға болады. Олар біріншіден, Австрия османдарды Еуропадан қуып, Балқан территорияларын өзіне бағындыруды және ол үшін Ресеймен одақтасуды жоспарлады. Себебі, бұл кезеңде Австрияның Осман империясымен ашық майданға шығуға саяси және экономикалық қуаты жетпейтін еді. Екіншіден, Ресейдің көмегі арқылы Осман империясының Еуропадағы провинцияларын басып алып, бір қызығы оған тек өзі ғана иелік етуді көздеді. Үшіншісі, Ресейдің көмегі арқылы Балқан түбегі мен Оңтүстік-Шығыс Еуропаны иеленгеннен соң, Жерорта теңізіне шығуды мақсат тұтты және кейіннен бұл территориялардан да Ресейді аулақ ұстап болашақта Балқан түбегіне толық өзі иелік етуді сыртқы саясаттағы басты стратегиялық жоспарына айналдырды [4, 6 б]. Мұндай саяси жоспарларға қарай отырып, Балқан мен Еуропадағы саяси ойындар Австрияның өзге де еуропалық империалистік мемлекеттермен бірге Осман мемлекетіне қарсы құрылған одаққа кіруге мәжбүр еткенін көруге болады. Алайда, бұл кезде Осман империясы Еуропада өзіне қарсы құрылған саяси одақтастардың әрекеттеріне қарамастан, өзінің сыртқы саясаттағы стратегиялық жоспарларын біртіндеп жүзеге асыра берді. Оның маңызды бір көрінісі Осман империясының 1711 жылы Прут соғысында Ресейді жеңіліске ұшыратуы болды [5, 44-45 бб]. Ресей патшасы I Петрді жеңіліске ұшыратқан Прут соғысы барысында Осман империясы тарапынан Австрияның қолбасшысы Принц Евгений Савойскийге елші жөнелтілді. Елшіліктің мақсаты, Карлович келісімінің қатысушысы және бұл келісімнің сақталуына кепіл болған Австрияға, Осман империясы мен Ресей арасында орын алған бұл соғысты геосаяси мақсатта емес, өз территорияларын Ресей басқыншылығынан қорғау үшін жасалғандығын түсіндіру болды. Алайда, сыртқы саясатта мұндай әрекеттерді өзіне саяси желеу еткен Австрия өзінің бұл мәселелерге бей-жай қарамайтындығын

білдірді. Ол өзінің Ресейді толық қолдайтынын алға тартты. Осылайша, XVIII ғасырдың басында Осман империясының Еуропада бұрыннан келе жатқан сыртқы саяси бәсекелестері болған Австрия, Венеция мемлекеттеріне енді кезекте Ресей қосылды.

Бұл кезеңде, яғни Еуропада халықаралық қатынастардың шиеленіскен тұста, Австрияның басты мақсаты Мажарстанды түгелімен өзіне қаратып, Сербия мен Балқан территорияларын бағындырып, сол арқылы Жерорта теңізіне шығу болды. Венеция болса, Адриат теңізінің жағалауы мен Морея бұғазындағы теңіз айлақтарын кері қайтаруды және Жерорта теңізіндегі теңіз ісі мен сауда ісіндегі өзінің ескі гегемондығын қайта қолға алуды жоспарлады. Бұл кезде Ресей де Балтық теңізі арқылы сыртқы теңізге шығуды жоспарлап, аталған үш мемлекеттің теңізге шығу жоспарлары бір-біріне өте ұқсас болды. Олардың негізгі ұйытқысы Австрия болды. Үш мемлекеттің саяси қыспағында қалғандығын сезінген Осман империясына ендігі кезекте Австриямен сыртқы саяси байланыстарды реттеу мәжбүрлігі туындады. Алайда, Австрия бастаған одақтастардың мұндай әрекеттеріне Франция мен Швеция қарсы болып, олар бір жағынан Осман империясын қолдайтынын да жасырмады. Ал Англия мен Голландия бейтараптық саясат ұстанды [6, 416].

Осман империясы 1711 жылы Прут соғысында Ресейді жеңген соң, Швецияның және Францияның саяси қолдауына сүйеніп өзінің сыртқы саяси жоспарларын жүзеге асыра берді. 1715 жылы Венецияға қарсы саяси қарсылықтар көрсете бастады. Басты мақсат, Карлович келісімі бойынша уысынан шығарып алған территорияларды қайтарып алу болды. Басты геосаяси нүкте Морея түбегіндегі аймақтар болып, 1715 жылы Осман империясы Венециядан Мореяді кері қайтарып алады. Одан соң, Корфу аралының аймақтары үшін әскери әрекеттерді күшейтті. Осы кезде Осман империясының әскери күшеюінен қауіптен бастаған Австрия үкіметі алғашқы болып Осман империясына дипломатиялық келіссөздер жүргізуді ұсынды. Осман елшісі Ибрагим Мутеффериканың өтініші бойынша бас уәзір Дамат Али паша Осман мемлекетінің Венецияға қарсы жүргізген соғыста Австрияның бейтараптық саясат ұстануын қалады. Бұл жағдай Осман империясының екі майданда соғысу жағдайында қалмаудың бір әрекеті еді [7, 109 б]. Бұған дейінгі кезеңде де Австрия Осман империясымен соғысу ниетінде емес еді және онымен ешқандай сыртқы саяси жанжалға баруды қаламаған болатын. 1715 жылы Венада осман елшісі Осман империясының Карлович келісімінің шарттарын ұмытпағандығын және оны бұзу ниетінде емес екендігін түсіндіре отырып, Венециямен туындаған саяси мәселелердің басты себебін Морея түбегіндегі саяси ахуалды реттеумен түсіндірді. Принц Евгений Савойскийдің Осман елшісінің бұл ұсынысына берген жауабында, Австрия екі мемлекет арасына түсу ниетін білдірді және екі мемлекет арасында келісімшарт орнатылуына саяси жағдай жасайтындығын жеткізді. Екі жақтың дипломатиялық әрекеттері сәтсіздікке ұшырағандықтан Қасиетті Рим империясы мен Австрияның билеушісі болған VI Карл, 1716 жылы Венециямен одақ құруға мәжбүр болды және Осман империясына Карлович

келісімінің талаптарын сақтауды ұсынды. Осман империясы бұған Австрияға соғыс жариялайтындығымен жауап берді. Бұдан соң Австрияның соғыс министрі Принц Евгений Савойский Осман империясының Еуропадағы территорияларын басып алуды жоспарлап әскери әрекеттерге көшті. 1716 жылы Петервардинде Австрия мен Қасиетті Рим империясының әскерлері осман әскерлерін жеңіліске ұшыратты [7, 116-118 б.б]. Бұдан кейін Принц Евгений Савойский өзінің әскери күштерімен Темешвар қаласының маңына келіп, жойқын әскери әрекеттердің нәтижесінде 1716 жылы қыркүйек айында Темешвар қамалы алынды. Бір жылдан соң, Австрия әскерлері Белград маңына келіп, 1717 жылы 22 тамызда ұзаққа созылған әскери әрекеттердің нәтижесінде Белград қаласы Австрияның құрамына өтті [7, 35-36 бб].

Бұл соғыстың нәтижесінде 1718 жылы жасалған Пасарович келісімінің шарттары соғысты аяқтауға негіз болды. Келісімшарттың негізгі баптары Осман империясының Сербия мен Боснияның солтүстік бөліктерін Австрияға беруіне қатысты болды. Бұл келісім Австрия және осман дипломаттарының ұзақ тартысқа созылған келіссөздері арқасында жүзеге асырылды. Келісімшарт 25 жыл уақытқа жасалды. Осылайша XVIII ғасырдың басында болып өткен австро-түрік соғыстарының негізгі кезеңі аяқталып, ол Австрияның пайдасына шешілді [7, 140-142 бб].

1719 жылы осман елшісі Ибрагим паша екі мемлекет арасындағы қатынастарды Пасарович келісімінен кейін жаңадан дамыту үшін Венаға жіберілді. Осман үкіметі Австрияға жіберген елшілері арқылы екі мемлекет арасындағы саяси қатынастарды күшейтіп, Австрияның Ресей мен Осман империясы арасындағы сыртқы саяси мәселелерге араласпауын көздеді. Ол үшін осман елшісі барынша тырысып дипломатиялық әрекеттерді күшейтті. [8, 17 б]. Осман үкіметінің мұндай әрекетке баруының себебі, бұл кезеңде Ресей мен Австрия Осман империясының сыртқы саясаттағы ең басты қарсыластарына айналды. Сондай-ақ, Осман мемлекеті толассыз туындаған ішкі және сыртқы саяси мәселелерге байланысты үлкен дағдарысқа тап болған еді. Екі империя арасындағы сыртқы саяси және дипломатиялық қатынастар 1720 жылдан 1730 жылға дейін жақсы қарқынмен жүргізілді. Осман және Австрия дипломаттары екі империя арасында соғыс өртін тұтапауға тырысты. Себебі, екі мемлекеттің де экономикасы соғысқа дайын емес еді. Алайда көп ұзамай Австрия мен Осман империясы арасындағы саяси жағдай қайта шиеленісе бастады. 1726 жылы жасалған Австрия-Ресей одағы Австрия мен Осман империясы арасындағы саяси қатынастардың дамуына қайтадан кедергі келтірді. Оның нәтижесінде көп ұзамай Австрия мен Ресей мемлекеттері сыртқы саясатта Осман империясының ашық қарсыласы болып шыға келді. Одақтастардың бірігіп Осман мемлекетіне қарсы шығып, кейіннен соғыс ашуына себеп болған басты саяси фактор Осман империясы мен Ресейдің Польша мұрасы мен оның территорияларына таласуы болды. Осылайша, Ресейді қолдай отырып, өзінің болашақтағы саяси жоспарларын жүзеге асыруға тырысқан Австрия билігі Осман империясына тағы да қарсы шығып, бұл фактор өз кезегінде екі мемлекет арасындағы саяси қайшылықтардың туындауына негіз болды.

Орыс әскерінің 1735 жылы Польшаға басып кіруі Осман империясын Польша мәселесіне араласуына мәжбүр етті. Мұндай саяси жағдай, өз кезегінде Портаның² Польша мәселесіне араласуы мен бұл жолда оның Ресеймен соғысқа дайындалуы, Австрия мен Ресейдің бірігіп Осман империясына қарсы соғысқа кірісуіне негіз қалады [8, 40 б]. Десек те бұл уақытта Австрия дипломаттары мен кейбір үкімет адамдары Осман мемлекеті мен Ресей арасында келіссөздердің жүргізілуіне жағдай жасады. Мысалы, 1728 жылдан 1737 жылы соғыстың басталуына дейін Портада Австрияның тұрақты өкілі (резидент) болған Леопольд фон Талман бұл келісімнің бұзылмауы үшін әрекет етті. Алайда мұндай дипломатиялық әрекеттер Осман империясы мен Австрия арасында туындаған келесі бір саяси кедергіге тосқауыл бола алмады. Мұнда тек Порта үкіметіне бір нәрсе түсініксіз болып, ол Ресейдің одақтасы болған Австрияның дипломатиялық мақсаттарының қаншалықты дәрежеде екендігін білу болды. 1736 жылы 3 мамырда Ресей Азов қамалын басып алған соң, осы жылы 16 маусымда Осман империясы Ресейге соғыс жариялады. 1726 жылы жасалған Австрия-Ресей Одақтастық келісіміне байланысты, бұл соғыста Австрия Ресейге көмектесуі тиіс еді. Осман империясы мен Ресей арасында туындаған саяси жанжалдарды бейбіт жолмен шешуден оң нәтиже шықпағандықтан, ол бұл соғысқа қатысуға шешім қабылдады. 1737 жылы 16 тамызда Польшаның Немиров кентінде тараптар арасында келіссөздер жүргізіле бастағанда Ресеймен бірге Австрия да Осман империясына қарсы талаптар қоя бастады [9, 388-389 бб]. Бұл талаптар орындалмағандықтан, Австрия да Ресей секілді Осман империясымен ашық соғысқа шығуға шешім қабылдады. 1737 жылы жазда Австрия өзінің әскери операцияларына көшіп, алғашқы сәтті қадамдарын Ниш қамалын басып алумен бастады. Алайда, кейіннен Босния территориясына өткен соң жеңіліске ұшырады. Осы сәтсіздіктен кейін Ниш қаласын түріктер кері қайтарып алды. Бұдан кейін де австриялықтар сәтсіздіктерге ұшырап, арада келіссөздер жүргізіле бастады. Бұл келіссөздерді Стамбулдағы француз елшісі Маркиз Луи Вильнева жүргізуге кірісті және оның дипломатиялық қызметінің арқасында 1739 жылы 18 қыркүйекте тараптар арасында Белград келісімшарты қабылданды. Белград келісімі бойынша, 1718 жылғы жасалған Пасарович келісімі нәтижесінде Австрияға берілген Сербия мен Валахияның бір бөлігі Осман империясына кері қайтарылды. Сонымен қоса, қазіргі бірқатар шекаралық мәселелер өз шешімін тапты. Келісімшарттың тағы бір маңызды тұсы екі мемлекет бір-бірімен дипломатиялық қатынастарды күшейтетін болды [9, 392-393 бб].

Белград келісімінен соң, Австрия мен Осман империясы арасындағы сыртқы саяси және дипломатиялық байланыстар 1787-1790 жж осман-австрия соғысына дейін жалғасты. 1740 жылы Белград келісімі бойынша екі мемлекет те келісімшарттың орындалуын қамтамасыз ету мақсатында бір-біріне тұрақты елшілер жіберді. Австриядан Осман империясына елші болып

² Порта – Халықаралық қатынастар мен дипломатияда Осман империясының үкіметі мен мемлекеттік басқару аппаратын осылай атаған.

Антон Корфез Улефелд тағайындалды. Елші бір жыл бойына Стамбулда елшілік қызметте болды. Австрия елшісі Стамбулдан кеткен соң, оның ізбасары ретінде өзінің хатшысы болған Генрих фон Пенклер 1743 жылы Стамбулға қалдырылып, мұнда 1747 жылға дейін қызмет етті. Бұған жауап ретінде Осман империясы да Али пашаны елші етіп тағайындап, Венаға жөнелтті [10, 291 б].

Кейбір саяси мәселелердің туындауына қарамастан, 1740-1769 жылдар аралығы XVIII ғасырда австро-осман дипломатиясының дамыған кезеңі болды. Бірақ, Габсбургтер әулетінде орын алған тартыстар кезінде әулет мүшелерінің арасынан үкімет адамдары, ішкі саясатта Мария Терезаны және Осман империясын сол кездегі Австрия үшін ең қауіпті күш деп таныды. Демек, Мария Тереза ішкі саясаттағы ең қауіпті тұлға болса, Осман империясы сыртқы саясаттағы ең қауіпті бәсекелес болды. 1755-1756 жылдары Австрия дипломаты Кауниц, Франциямен жақындасуға талпынды. Себебі, бұл кезде Австрияның ішкі саясатында саяси қырқыстар орын алып, одан Осман империясы пайдаланып Австрияға соғыс жариялауы мүмкін деген саяси қауіп туындады. Мемлекеттің ішкі-сыртқы саясатында орын алған дағдарысты ретке келтіруде Франциямен одақтасу Австрия үшін маңызды болды. Бұл кезде Австрия үкіметінде, Франция Осман империясы үшін ең маңызды мемлекет болғандықтан, онымен жасалған одақ Австрия үшін Осман империясынан төнетін саяси қауіптің алдын алады деген шешім қабылданды. [11, 91 б].

Бірақ, XVIII ғ. 50-60 жылдары Австрия мен Осман империясы арасында айтарлықтай саяси жанжал туындаған жоқ. Керісінше, кез-келген саяси мәселелер елшілер мен дипломаттардың қызметі арқылы шешіліп отырды. Бұл кезең екі мемлекет арасында дипломатиялық қатынастардың өрбіген кезі болды. Австрия Осман империясымен жүргізген елшілік қатынастарды дамыту мақсатында осман тілінен неміс және басқа да еуропалық тілдерге аударма жасайтын аудармашы қызметін көбейтуді жоспарлады. Жалпы, Австрияда осман тілін үйрету жұмыстары бұған дейін де қолға алынған болатын [12, 46 б]. Австрия үкіметі аудармашы дайындау мақсатында Стамбулда бір институт құруды да жоспарлады. Бұл кезде австриялық тілмаштардың арасында ең үздік тіл үйренгендердің бірі Генрих фон Пенклер болып, ол 1719 жылы граф Вирмандтың қызметінде тілмаш болып бастаған болатын. Ол үнемі Австрияның сыртқы саясаттағы қызығушылықтарын Портаға білдіріп отырды. Тіпті Франция саясатының Портаға әсеріне қарамастан, Осман империясын Австриядан алысырақ ұстауға әрекеттенді. Кейіннен Генрих фон Пенклер өз білімін Венада Шығыстану академиясында жалғастырды. Стамбулдағы Австрия өкілі граф Улефилдтің Стамбулдан кетуіне байланысты Стамбулдағы Австрияның арнайы өкілі болып сайланды және бұған қатысты болған Австрия үкіметінің шешімін сұлтанға өзі таныстырды. Ол Стамбулға өзімен бірге бес оқушы алып келді [13, 39-40 бб].

Австрияның Портадағы өкілі Генрих фон Пенклер Австрия королі болған I Францтың ұлықтау рәсімімен құттықтап, одан өзінің елшілік

міндетін алғаннан кейін 1739 жылы Портамен жасалған Белград келісімінің бүкіл баптары мен міндеттерін жаңадан қайта қарап шыққан соң, Осман империясынан да Австрияға арнайы елші жіберіліп, оған Мустафа Хатти Ефенди тағайындалды. Мустафа Хатти Ефендидің алғашқы басты қадамы жаңадан қайта жасалып бекітілген Белград келісімшартының соңғы нұсқасының мәтінін және сұлтан I Махмұттың кайзер пен герцогиняға арнайы жазылған хаттарды жеткізу болды. Мустафа Ефенди осман елшісі болып, бұдан 18 жыл бұрын тағайындалған Ресул-куттаб Мустафа Ефендиден кейінгі елші болып Венаға жөнелтілді. Оның жақтастары мен нөкерлері Рейсул-куттаб Мустафа Ефендиден әлдеқайда көп болды. Австрия билеушілері тарапынан жақсы қабылданған бұл елшіліктің нәтижелерінен соң, Франциямен жасалған көптеген жоспарлар аяқсыз қалып, оларға өзгерістер енгізілді. Бұдан соң Вена үкіметі өз ішіндегі саяси мәселелерді шешуге кірісті. [13, 106 б]. Осман империясы мен Австрия арасында жасалған осы келісімшарттардан кейін екі мемлекет бір-біріне елші жіберіп дипломатиялық қатынастарды күшейтті. Мұның барлығы келісімшарттың баптарына негізделіп жүргізілді. Екі мемлекет арасында дипломатиялық қатынастар дамытуда және түрлі тақырыптар бойынша келіссөздерді жүргізуде екі елден тағайындалған дипломаттар мен арнайы өкілдер белсенділік танытты. Елшілер мен дипломаттар өздерінің саяси миссияларын орындау үшін екінші бір мемлекетке келгенде сол елдің басшыларына уәзірлеріне арнайы сыйлықтар әкеліп отырған. Екі мемлекет арасындағы дипломаттар мен елшілердің мұндай әрекеттері сол кездегі екі ел басшыларының арасында орын алған үлкен сыйластық пен құрметтің белгісі еді.

Сөзімізді түйіндейтін болсақ, XVIII ғ. бірінші жартысында Осман империясының Еуропадағы басты саяси бәсекелестерінің бірі болған Австрия мен Осман империясы арасындағы дипломатиялық қатынастар өз деңгейінде жүргізілді. Бұл кезеңде екі мемлекет арасындағы дипломатиялық байланыс негізінен сыртқы саяси мәселелер мен соғыстар туындаған кезде және соғыстан кейін келісімшарттар қабылдау мен бекіту барысында өз нәтижелерін берді. Белград келісімі барысында және келісімшарт қабылданғаннан кейін екі жақтың елшілері дипломатиялық қатынастарды жақсарта түсудің арнайы жолдарын қарастырды. Өйткені, бұл кезеңде Еуропада халықаралық қатынастарда дипломатия ісі өте маңызды роль ойнады. Мысал ретінде атап өтсек, бұған дейін, дәлірек айтқанда XVII ғасыр мен XVIII ғасырдың басында Еуропада ағылшындар мен француздар дипломатиялық қатынастарға көп көңіл бөліп, ол арқылы көршілес және басқа да империялармен саяси және экономикалық мәселелерді шешуге машықтанған еді. Басқа да еуропалық мемлекеттермен салыстырмалы түрде қарағанда екі мемлекет арасындағы дипломатиялық қатынастардың кенже қалуына біріншіден, екі мемлекетте де тұрақты және өкілетті елшіліктердің ашылмауы себеп болса, екінші бір маңызды себеп екі мемлекет арасында геосаяси мәселелерге байланысты соғыстардың көп болуында еді. Десек те, жоғарыда аталған сыртқы саяси факторларға қарай отырып, Осман

империясы мен Австрия арасындағы дипломатиялық қатынастардың аса жоғары дәрежеде болмаса да өз деңгейінде жүргізілгенін және аз болса да саяси жетістіктерге жеткендігін көреміз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі.

1. İsmail Hakkı Uzunçarşılı. Osmanlı tarihi III cilt I Kısım 5 baskı «Türk tarih kurumu basımevi» 1995
2. Josef von Hammer, Geschichte des Osmanischen Reiches, VI, Graz 1963,
3. Gümeç Karamuk, Ahmed Azmi Efendis Gesandtschaftsbericht als Zeugnis des Osmanischen Machtverfalls und der beginnenden Reformara unter Selim III., Doktorarbeit, Bern-Frankfurt, 1976
4. Karl Roider, Austrias Eastern Questions (AEQ), New Jersey 1982,
5. А.Широкорад. Друзья и враги России. Турция пять веков противостояния. М. «Вече» 2009. – С. 400
6. Karl Roider, The Reluctant Ally. Austria's Policy in the Turkish War 1737-1739. 1972
7. İsmail Hakkı Uzunçarşılı. Osmanlı tarihi IV/1, Ankara TTK 2011.
8. Elfriede Heinrich, Die diplomatischen Beziehungen Österreichs zur Türkei, (1733-1737), Doktorarbeit Wien 1944,
9. Lord Kinross. Osmanlı imparatorluğunun yükselişi ve çöküşü. 3 basım. İstanbul Altınkitap. 2009 656 s.
10. Josef von Hammer. Geschichte des Osmanischen Reiches, c. IX, Graz 1963.
11. Karl A. Roider. Maria Theresa. Prentice-Hall, 1973. 186 p
12. Wilhelm Anton Neumann Über die orientalischen Sprachstudien seit dem XIII. Jahrhunderte mit besonderer Rücksicht auf Wien: Inaugurationsrede, gehalten am 1899 im Festsale der Universität, Selbstverl. d. Univ., 1899 65 s.
13. Josef von Hammer. Geschichte des Osmanischen Reiches, c. VIII, Graz 1963,